

**BASKETBOLCHILARDA TEZKOR QAROR QABUL QILISH
QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI**

Burhonov Bahodir Hayotovovich

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi
Malaka oshirish instituti Jismoniy tayyorgarlik sikli
o'qituvchisi

bahodirburxonov87@gmail.com

telefon: 88-131-31-27

Annotatsiya: Mazkur maqolada Basketbolchilarda tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida basketbolchilarning o'yin faoliyatida vaziyatni tez baholash, texnik-taktik harakatlarni samarali bajarish hamda qaror qabul qilish tezligini oshirishga xizmat qiluvchi metod va vositalar o'rganildi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va maxsus mashqlarning samaradorligi yoritildi. Tadqiqot natijalari basketbolchilarda tezkor fikrlash va qaror qabul qilish ko'rsatkichlarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: basketbol, tezkor qaror qabul qilish, pedagogik asoslar, texnik-taktik tayyorgarlik, sport pedagogikasi, o'yin vaziyati, reaksiya tezlik.

Аннотация: В данной статье научно проанализированы педагогические основы развития способности быстрого принятия решений у Basketболистов. В ходе исследования изучены методы и средства, направленные на быстрое оценивание игровой ситуации, эффективное выполнение технико-тактических действий и повышение

скорости принятия решений. Также освещена эффективность современных педагогических технологий и специальных упражнений. Результаты исследования показали важность инновационных подходов в развитии быстроты мышления и принятия решений у баскетболистов.

Ключевые слова: баскетбол, быстрое принятие решений, педагогические основы, технико-тактическая подготовка, спортивная педагогика, игровая ситуация, реакционная скорость.

Abstract: This article scientifically analyzes the pedagogical foundations of developing rapid decision-making ability in Basketball players. The study examines methods and tools aimed at quick assessment of game situations, effective execution of technical and tactical actions, and improvement of decision-making speed. The effectiveness of modern pedagogical technologies and special exercises is also highlighted. The results demonstrate the importance of innovative approaches in developing quick thinking and decision-making abilities among basketball players.

Keywords: basketball, rapid decision-making, pedagogical foundations, technical-tactical training, sports pedagogy, game situation, reaction speed.

Kirish

Hozirgi kunda sportchilar tayyorgarligini takomillashtirishda nafaqat jismoniy sifatlarni rivojlantirish, balki sportchining psixologik va intellektual imkoniyatlarini oshirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, Basketbol sportida o'yin vaziyatlari tez o'zgarishi sababli sportchilardan qisqa vaqt ichida to'g'ri va samarali qaror qabul qilish talab etiladi.

Tezkor qaror qabul qilish qobiliyati sportchining o'yin davomida vaziyatni tahlil qilish, raqib harakatlarini oldindan sezish va optimal texnik-

taktik harakatni tanlay olish qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu qobiliyat sport natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

$$t = \frac{d}{v}$$

Basketbolchilarda tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish uchun pedagogik jarayonni ilmiy asosda tashkil qilish, innovatsion metodlardan foydalanish va maxsus mashqlar tizimini qo'llash muhim hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Sport pedagogikasi va sport psixologiyasi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda tezkor qaror qabul qilish sport mahoratining muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Ayniqsa, Basketbol sportida o'yin vaziyatlarining tez o'zgarishi sportchilardan qisqa vaqt ichida vaziyatni baholash va to'g'ri qaror qabul qilishni talab qiladi.

L.P. Matveyev sportchilarning texnik-taktik tayyorgarligida fikrlash tezligi va harakatlarni boshqarish qobiliyatining muhimligini ta'kidlagan. V.N. Platonov esa sportchilarning musobaqa faoliyatidagi muvaffaqiyati ularning psixologik tayyorgarligi, o'yin tajribasi va tezkor fikrlash qobiliyati bilan bog'liqligini qayd etgan. Yu.F. Kuramshin ilmiy ishlarida sportchilarning diqqatni jamlash, emotsional barqarorlik va stressga chidamlilik darajasi qaror qabul qilish samaradorligiga ta'sir ko'rsatishini ko'rsatib o'tgan.

Ilmiy manbalarda basketbolchilarning tezkor qaror qabul qilish qobiliyati quyidagi omillar bilan bog'liqligi qayd etiladi:

- reaksiya tezligi;
- diqqatning barqarorligi;
- vaziyatni oldindan baholash;
- texnik-taktik tayyorgarlik;

- psixologik barqarorlik.

Shuningdek, tadqiqotlarda maxsus o'yin mashqlari, modellashtirilgan vaziyatlar hamda videoanaliz texnologiyalaridan foydalanish sportchilarning o'yin tafakkuri va tezkor fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi ta'kidlangan.

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda yosh basketbolchilarda texnik-taktik ko'nikmalarni shakllantirishda pedagogik yondashuv, individual tayyorgarlik va innovatsion metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etishi qayd etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik kuzatuv, test sinovlari, taqqoslash va tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotda 15–17 yoshli basketbolchilar ishtirok etdi.

Mashg'ulotlar davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- vaziyatli o'yin mashqlari;
- tezkor qaror qabul qilishga qaratilgan kombinatsiyalar;
- videoanaliz usuli;
- musobaqa elementlari asosidagi mashqlar;
- reaksiya signal mashqlari.

Tadqiqot davomida sportchilarning qaror qabul qilish tezligi, o'yin samaradorligi va texnik-taktik harakatlari maxsus testlar orqali baholandi.

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maxsus pedagogik metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar basketbolchilarning tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantirdi.

Xususan:

- vaziyatli mashqlar sportchilarning o‘yin tafakkurini oshirdi;
- videoanaliz usuli xatolarni aniqlash va tahlil qilish imkonini berdi;
- musobaqa metodlari sportchilarning psixologik tayyorgarligini mustahkamladi;

- reaksiyon mashqlar qar qabul qilish tezligini oshirdi.

Shuningdek, mashg‘ulotlarda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish sportchilarning faolligi va motivatsiyasini oshirishi aniqlandi. Tadqiqot davomida individual yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar yuqori samaradorlik ko‘rsatdi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, basketbolchilarda tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish sport mahoratini oshirishning muhim omillaridan biridir. Mazkur qobiliyatni rivojlantirishda maxsus pedagogik metodlar, vaziyatli mashqlar, videoanaliz va innovatsion texnologiyalardan foydalanish samarali natijalar beradi.

Shuningdek, sportchilarning texnik-taktik tayyorgarligini psixologik va intellektual rivojlanish bilan uyg‘unlashtirish o‘yin samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Takliflar

1. Basketbol mashg‘ulotlarida tezkor qaror qabul qilishga qaratilgan maxsus mashqlar ulushini oshirish zarur.
2. Mashg‘ulotlarda videoanaliz va raqamli texnologiyalardan keng foydalanish tavsiya etiladi.
3. Yosh basketbolchilar tayyorgarligida individual pedagogik yondashuvni kuchaytirish lozim.

4. Musobaqa sharoitiga yaqinlashtirilgan mashg'ulotlarni ko'paytirish maqsadga muvofiq.
5. Sportchilarning psixologik tayyorgarligini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Matveyev L.P. Теория и методика физической культуры. – Москва: Спорт, 2018.
2. Platonov V.N. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. – Киев, 2020.
3. Kuramshin Yu.F. Теория и методика физической культуры. – Москва, 2019.
4. Salomov R.S. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
5. Kerimov F.A. Sport mashg'ulotlarining ilmiy asoslari. – Toshkent, 2019.
6. Xonkeldiyev Sh.X. Sport pedagogikasi va psixologiyasi. – Toshkent, 2021.
7. Ismoilov A.A. Yosh sportchilar tayyorgarligi metodikasi. – Toshkent, 2022.
8. Umarov M.N. Sport fiziologiyasi asoslari. – Toshkent, 2021.